

Dafni Kalotaj

RUSKA ZIMA

Prevela
Tatjana Milosavljević

■ Laguna ■

Naslov originala

Daphne Kalotay
RUSSIAN WINTER

Copyright © 2010 by Daphne Kalotay

Translation Copyright © 2011 za srpsko izdanje, LAGUNA

*Posvećeno Mamuki i uspomeni na
Imrea i Bambija Farkaša*

Tada sam prvi put spoznala da ljubav nije samo izvor radosti ili igra već deo beskrajne tragedije života, njegovo večno prokletstvo i nadmoćna sila koja mu daje smisao.

– NADEŽDA MANDELJŠTAM

Njen muž je imao staromodno mišljenje o draguljima; čovek ih svojoj ženi kupuje da bi joj zahvalio za ono što se ne može izreći ljupkom rečju.

– VILA KATER

KNJIGA I

STAVKA 7

Dijamantske naušnice – belo 18-karatno zlato.
Svaka je ufasovana okruglim briljantom sa po četiri
zuba približne težine 1,64 odn. 1,61 ct, boja i čistoća
H/Vs2. Ruski žigovi. \$ 20.000–22.000

GLAVA 1

Popodne je bilo tako hladno i tako nepopustljivo oblačno da su samo malobrojni pešaci prolazili dugačkim ostrvom od drveća što razdeljuje Aveniju Komonvelta, i čak su i mali psi, koje su vlasnici nestrpljivo vukli na povocima, imali tople kaputiće i uvređene njuške. Nina Revska je posmatrala ovaj prizor s prozora na trećem spratu, na severnoj strani ulice, iznad dekorativnih balkona s bakarnim ogradama koji su odavno poprimili boju blede mente. Uskoro će sunce – ono malo što ga ima – odustati od svog žalosnog truda i ceo ovaj potez dobro održavanih zgrada od crvenkastosmeđeg peščara obasjaće nejakom svetlošću uličnih svetiljki.

Nina pokuša da se prigne još više, da bi bolje videla pločnik, ali ponovo je počelo da je zateže u vratu. Pošto njena invalidska kolica nisu mogla prići ništa bliže prozoru, ona istrpe bol i prignu se još malo. Njen dah ostavi magličaste mrlje na staklu. Nadala se da će uspeti da unapred osmotri svog posetioca kako bi se bolje pripremila.

Hladnoća joj dopre do obraza. Neko nailazi, ali ne, to je neka žena, i to premlada. Potpetice njenih čizama usamljeno su lupkale. Potom je žena stala, kao da traži adresu. Nina je izgubi iz vida kad ova priđe ulazu u zgradu. Ovo mora da je neka greška – ali u taj

mah se oglasi zvonce. Ukočenog vrata, Nina se u svojim invalidskim kolicima lagano odmakne od prozora. U predsoblju, mršteći se, pritisne taster interfona. „Da?“

„Ovde Dru Bruks, iz *Belera*.“

Ove američke devojke, što šetaju naokolo noseći muška imena.

„Popnite se, molim vas.“ Mada svesna svog naglaska i napuklog glasa, Nina se svaki put iznova preneražavala kad ga čuje. U njenom umu, u njenim mislima, njene su reči uvek bile vedre i jasne. Ona pomeri kolica napred da bi skinula rezu i otvorila vrata, i oslušnu ne bi li čula lift. Međutim, čuli su se samo koraci što se penju, sve glasniji, sve bliži, sve dok nisu postali „Dru“, u oskudnom vunenom kaputu, obraza rumenih od zime i s kožnim rancem s remenom nakošenim preko ramena. Prilično visoka, s držanjem koje je odavalo samopoštovanje, devojka ispruži ruku s koje još ne beše skinula rukavicu.

Počelo je, pomisli Nina, malo se snuživši; sama sam to započela. Drhtavim prstima, ona nakratko prihvati pruženu ruku. „Uđite, molim vas.“

„Zadovoljstvo mi je da vas upoznam, gospođo Revska.“

„Gospođo“, kao da je sekretarica. „Zovite me Nina.“

„Zdravo, Nina.“ Devojka se iznenađujuće samouvereno osmehne, a uglovi očiju joj se namreškaju; Nina shvati da je starija nego što je u prvi mah pomislila. Trepavice su joj bile tamne, a kestenjasta kosa labavo zadenuta iza ušiju. „Lenora, naša direktorka *Umetničkog nakita*, izvinjava se što nije mogla da dođe“, govorila je skidajući rukavice. „Oba deteta su joj se razbolela.“

„Možete ostaviti kaput ovde.“

Devojka se iskobelja iz kaputa otkrivajući kratku suknju i pripijenu rolku. Nina kritički osmotri kratku suknju, dugačke noge, niske čizmice i blede butine. Nepraktično, pokazivati noge po ovakvom vremenu. Ipak, Nina je to odobravalala. Premda je većina ljudi čula za izreku „patiti zarad lepote“, tek malobrojni su je se istinski pridržavali.

„Razgovaraćemo u salonu.“ Nina okrene svoja kolica, a kroz kolena joj sevne oštar bol. Uvek je bilo tako, bol, iznenađan i nemilosrdan. „Sedite, molim vas.“

Devojka sedne i prekrsti noge u tankim hulahopkama.

Patnja zarad lepote. Bila je to jedna od istinitijih maksima i Nina je do kraja živela u skladu s njom, igrajući na iščašenim nožnim prstima i reumatičnim kukovima, s upalom pluća i visokom temperaturom. Kao mlađa žena, u Parizu i potom u Londonu, odslužila je svoje u prefinjenim haljinama i na nesigurnim potpeticama, a šezdesetih u onim beznadežno krutim kostimima što su grebli kao da su sašiveni od mebl-štofa. Sedamdesetih se podvrgla takozvanom „mini-fejsliftingu“. To je zapravo bilo samo nekoliko šavova iza ušiju – tako neznatnih, štaviše, da joj je onog dana kad je trebalo da joj ih uklone palo na pamet da bi to mogla uraditi i sama. Što je i učinila, pomoću lupe i šiljatih makazica za nokte.

Zagladivši suknju, devojka lakim, brzim pokretom ruke otrese nevidljivi končić. Peterburško prenemaganje, tako je Ninina baka običavala da naziva ova sitna ženska doterivanja. Potom devojka posegne u svoj ranac i izvuče ataše-mapu s kožnim koricama. Široke jagodice, svetla koža, smeđe oči sa zelenim pegicama. Nešto u vezi s njom budilo je sećanje, ali nimalo prijatno. „Došla sam da sastavim osnovni spisak. Odatle će sve preuzeti naši procenjivači.“

Nina lagano klimne glavom i onaj čvor u dnu njenog vrata se zategne: ponekad joj se činilo da je taj čvor samo jezgro njene bolesti. „Da, naravno“, reče ona, a bol se od tog napora nakratko pojača.

Otvarajući blok, devojka reče: „Moram da vam postavim najrazličitija pitanja – mada ću se truditi da budu vezana za ovo zbog čega sam došla. Obožavam balet. Volela bih da sam mogla da vas vidim kako igrate.“

„Nema potrebe da mi laskate.“

Devojka podigne obrvu. „Čitala sam o vama, o tome kako su vas zvali 'Leptir'.“

„Tako su me zvale jedne moskovske novine“, začu Nina svoj rezak odgovor. „Nije mi se dopadalo.“ Pre svega, nije bila prava, ta slika stvorena o njoj – slabašna i lepršava, ružina latica nošena vazduhom. „Previše... previše... slatkasto.“

Devojka trepne kao da se slaže s njom i Nina oseti iznenađenje shvativši da je njena hladnoća prihvaćena. „Primitila sam motiv leptira na nekim komadima vašeg nakita“, reče devojka. „Ponovo sam pogledala onaj spisak s izložbe u *Svetom Botolfu*. Pomislila sam da bi nam to moglo olakšati posao. Preći ćemo spisak iz *Svetog Botolfa*“ – ona pokaže stranice pričvršćene štipaljkom u svojoj mapi – „i reći ćete mi koje biste komade želeli da date na aukciju, a koje biste želeli da zadržite, ako uopšte želite nešto da zadržite.“

„Može.“ Ona oseti probadanje u onom čvoru u vratu. Istini za volju, gajila je nešto blisko milošti prema tom užasnom čvoru, koji je isprva bio samo još jedan neumoljivi bol. Ali jednog dana, pre samo nekoliko meseci, Nina se slučajno prisetila načina na koji joj je baka nekad vezivala zimski šal, tamo u Moskvi, dok je još bila premala da to uradi sama: s čvorom pozadi na vratu, da bi ga lako dohvatila ako Nina pokuša da joj pobegne. Ova uspomena, koje se Nina nije setila dobrih pedeset godina, bila je melem, balsam, davno izgubljen i konačno pronađen dar. Sada je Nina, kad god bi je tu zbolelo, govorila sebi da je to čvor na njenom starom vunenom šalu, vezan rukom njene bake, i tada je bol, ako već ne manje jak, barem postajao manje neprijatan.

Devojka joj je već pružala mapu. Nina je prihvati drhtavim rukama, a devojka izgovori, sasvim nevezano za to: „I sama sam jednu četvrtinu Ruskinja.“ Pošto Nina nije reagovala, ona dodade: „Moj deda je došao odande.“

Nina odluči da ne obrati pažnju na ovo. Njen ruski život bio je tako dalek, a ona je tada bila tako različita od one koja je docnije postala. Ona spusti mapu na krilo i namršteno se zagleda u nju.

„Šta vas je navelo da ih date na aukciju?“, upita devojka nešto poverljivijim tonom.

Nina se ponada da joj glas neće drhtati. „Hoću da za života usmerim prihod tamo kud želim. Znae, imam skoro osamdeset godina. Kao što sam vam već rekla, sva zarada ide *Bostonskoj baletskoj zadužbini*.“ Pogled joj je sve vreme bio oboren, usredsređen na mapu, i pitala se da li joj ukočenost skriva emocije. Jer sad joj je sve izgledalo kao pogrešna, prenačljena odluka. Ta pogrešnost je imala nekakve veze s ovom devojkom, s tim što će ona preturati po Nininom blagu. Tim negovanim samouverenim rukama.

„Dakle, ovi komadi će sigurno doneti valjanu sumu“, reče devojka. „Pogotovo ako nam dozvolite da objavimo da su iz vaše zbirke.“ Lice joj je bilo puno nade. „Naše aukcije su uvek anonimne, razume se, ali u ovako istaknutim slučajevima ponekad se isplati izaći u javnost. Pretpostavljam da vam je Lenora to pomenula. Tako čak i manje vredni predmeti umeju da postignu dobru cenu. Ne moramo, doduše, da uključimo i predmete koji su vam drage uspomene, ali...“

„Uzmite ih.“

Devojka iskosa pogleda Ninu, kao da je ponovo procenjuje. Izgledalo je kao da je nešto uočila i Nina oseti kako joj puls ubrzava. Međutim, devojka se samo malo ispravila i rekla: „Sama činjenica da su vaši privučići će mnogo više potencijalnih licitacija. Dodatna draž je, dabome, to što su neki od ovih komada prokrijumčareni iz sovjetske Rusije. S glavom u torbi.“

Došao je, kao i uvek, onaj deo razgovora u kojem je Nina imala da bude ubačena u kalup hrabre starice, žene koja je pobegla od ugnjetavanja i usprotivila se vlastima u potrazi za umetničkom slobodom. Uvek je bivalo ovako; počela je kao umetnica, a završila kao simbol.

„Kad ste pobegli, hoću da kažem.“

Te duševne smeđe oči. Nina ponovo udahne dašak prošlosti, sećanja na... šta? Na nešto neprijatno. U njoj navre nejasan gnev. „Ljudi misle da sam iz Rusije otišla da bih pobegla od komunizma. U stvari, bežala sam od svoje svekrve.“

Kao da je devojka pomislila da se Nina šali. Uglovi očiju su joj se ponovo namreškali kad je izvila usne u zaverenički osmeh. Tamne trepavice, široke jagodice, mudar luk njenih obrva... Nini se javilo kao brza, jasna vizija: ono ozareno lice i drhtavo talasanje ruku, delikatno mreškanje mišića dok je klizila pozornicom.

„Ima li... nekih poteškoća?“

Nina se trgne. Devojka iz *Belera* ju je napregnuto posmatrala i Nina se upita nije li se možda bila zagledala u nju. Uzdahnivši ne bi li se pribrala, ona reče: „Podsećate me na prijateljicu koju sam imala. Na nekog iz davne prošlosti.“

Devojka je izgledala kao da joj je drago, kao da svako poređenje s prošlošću mora biti laskavo. Najzad, bavila se antikvitetima. Nedugo potom, raspravljala je o spisku iz *Svetog Botolfa* s tako žustrim profesionalizmom da Nina nije imala kad da se rve s emocijama ili kajanjem u poslednjem trenutku. Ipak, činilo joj se da je prošlo beskrajno mnogo vremena dok devojka nije konačno navukla kaput i samouvereno odmarširala niza stepenice, sa spisnom čvrsto stisnutim među koricama ataše-mape.

Toplo moskovsko jutro, početak juna, još malo i škola će se završiti. „Zar ne možeš da sediš mirno?“ Trzaj na Nininom temenu, pritisak bodljikavim vrhom češlja. Pitanje je čisto retoričko. Nina je naučila da trči čim je prohodala i nikad joj nije dosta skakutanja s jednog stepenika na drugi na mračnom stepeništu njihove zgrade. Može da pređe dvorište uzduž i popreko u nizu skokova. „Prekini da se vrpoljiš.“ Ali Nina maše nogama i lupka jednom petom o drugu dok majčini prsti, precizni kao hirurški, žustro upliću svoju sopstvenu nadu, sopstvene snove, u dve čvrste pletenice. Nina oseća kako se majčina nada prepliće s njima, oseća drhtaj brzih prstiju i nagle otkucaje srca kroz tanku tkaninu njene bluze. Današnji dan je suviše važan da bi mati dozvolila Nininoj baki, s njenim lošim vidom i aljkavo povezanom maramom na glavi, da petlja

oko detinje kose. Konačno su pletenice gotove, podignute navrh glave i pričvršćene na temenu velikom novom mašnom, da bi se sve nade i snovi sačuvali u njima. Koža na Nininoj glavi damara.

Dole u dvorištu vidi Veru; ona takođe ima nove mašne u kosi. Snažni naleti vetra bacakaju ih napred-nazad i izazivaju nelagodu u ladoležu na olinjalim balkonima. Za samo nekoliko dana hladnu, vlažnu izmaglicu smenilo je tako toplo i suvo vreme da Nina ne može a da se ne sekira zbog prašine, bojeći se da će ona upropastiti pamučnu haljinu koju joj je mati sašila. Verina baka, čije tamne oči ljutito sevaju ispod bele marame, stalno se mrgodi i vuče Veru bliže sebi. Poput svih baka, stalno je nezadovoljna, Ulicu Gorkog naziva Tverskim bulevarom i glasno prigovara zbog svega onoga na šta se drugi ne usuđuju ni šapatom da se požale. Koža na njenom licu sva je u sićušnim izlomljenim linijama, kao površina leda kad prvi put kročiš na njega.

„Sinoć smo vrlo kasno legli“, poverava se Vera Nini. To kako ovo kaže nagoveštava da Nina ne bi trebalo da pita zašto.

„U koliko sati?“ Nini je devet godina, isto kao Veri, i uvek je prerano smeste u krevet. Međutim, Vera samo odmahne glavom, pokretom tako kratkim i elegantnim da se njene kestenjaste pletenice gotovo i ne pomere. Na jednom balkonu, žena koja stanuje u istom stanu u kojem i Vera naginje se preko ograde, otrešajući posteljinu. Podigavši pogled samo na časak, Verina baka kaže nešto Nininoj majci, tako tiho, kao da govori stranim jezikom. Šapuću, jedna i druga, tako da Nina ništa ne razabire.

Strah ju je da nešto ne upropasti ovaj dan – i to posle ovako dugog čekanja otkad joj je mati prvi put rekla za baletsku školu. Opis maglovit, poput snoviđenja, koji kao da je potekao pravo iz bajke, iz zemlje u kojoj male devojčice nose visoke, ukosnicama zategnute punđe, i uče ne samo uobičajeno čitanje, geografiju i istoriju nego i da se kreću, da *igraju*. U starim danima, devojčicama poput Nine ne bi bilo dozvoljeno ni da se prijave na audiciju.

Danas, međutim, blagodareći čika Staljinu, svako dovoljno staro dete može da se prijavi na prijemni ispit.

Ali neće svi biti primljeni u školu, objasnila joj je mati. Danas je uzela slobodno prepodne, zamolivši za odobrenje na klinici na kojoj radi kao sekretarica. Kad se najzad opet osvrne prema Nini i Veri – „Hajdmo, devojke, vreme je da krenemo“ – Nina odahne. Verina mati je takođe trebalo da zatraži slobodan dan, ali ipak polaze bez nje, izlazeći za majkom kroz dvorišnu kapiju na ulicu; mršava mačka nečujno pobegne kad Verina baka dovikne za njima: „Znam da ćete biti najbolje!“ Njen glas kao da ostaje zarobljen iza gvozdenih rešetaka kad se kapija s treskom zatvori.

Ulicom vitla vruć vetar. Široki bulevari pokriveni su prašinom. Svaki nalet donosi sivkaste mace topole i Nina i Vera moraju stalno da ih čupkaju iz kose i s haljina dok Ninina mati brzim hodom grabi napred.

„Hladno mi je“, mrzovoljno će Vera, uprkos suncu i toplom vetru. „Nije mi dobro.“ Mati usporava i dlanom opipava Veri čelo. Iako deluje zabrinuto, samo uzdahne i kaže Veri: „To su samo živci, pile moje“, i grli je.

Nina priželjkuje da mati obavije ruke oko *nje*, kako i priliči. Ali već za koji časak izbijaju na ugao Pušečne i Negline, našavši se pred četvorospratnom zgradom nad čijim ulazom stoji tabla s natpisom:

MOSKOVSKA KOREOGRAFSKA ŠKOLA BOLJŠOG TEATRA

Ninin otac je radio u *Boljšom* dok nije umro, kad je Nina bila još mala. Slikao je pejzaže za scenografiju. Majčin glas uvek zvuči ponosno kad se priseća toga, kao da priželjkuje da i sama radi u pozorištu, a ne za pisacim stolom na poliklinici. Međutim, Nina i Vera nisu još nikad bile u *Boljšom*. Nina je prvi put gledala balet tek ove godine, u paviljonu u parku Gorki. To je takođe bila majčina ideja. Najzad, Nina povozdan skakuće i vrti se, pokušava da

napravi zvezdu i stoj na rukama – a onda je jednog dana lani, dok su se igrale u dvorištu, Vera hodala na prstima, onako obućena. Ne na jastučićima tabana; baš na samim vrhovima cipela. Naravno, i Nina je morala da pokuša. Veličanstven osećaj ravnoteže, koračanja sitnim koracima, bez padanja. Celog popodneva su ona i Vera hodale tako, na prstima – sve dok im Verina baka nije podvignula zato što upropašćuju obuću. Ali dotle se već mati bila vratila s posla i, umesto da ih izgrdi, rekla im je svoju zamisao.

Kad je Nina ispričala devojčicama u školi da će se možda upisati u baletsku školu, nije izgledalo da joj zavide. Nijedna od njih nije gledala balet, a Nina nije najbolje znala kako da opiše ono što je videla u plesnom paviljonu. Ponekad, dok uveče leži u krevetu pokušavajući da odagna zastrašujući osećaj – mračnu hladnoću koja s večeri zahuji kroz zgradu i zatamnjuje lica odraslih – sve hladniji i mračniji kako noć odmiče, priseća se balerina na pozornici u parku, u onim providnim suknjama koje se talasaju kao vodopadi, i zamišlja sopstvenu kosu u čvrstoj punđici na temenu i pantljike šiljatih papučica na gležnjevima.

Sada nju i Veru, zajedno s čitavom četom devojčica, uvode u prostranu prostoriju pokrivenu parketom koji se koso spušta prema zidu obloženom visokim, uramljenim ogledalima. Za haljinicu svake devojčice pribadačom je prikačena ceduljica s brojem. Sedeći za sjajnim klavirom, žena s velikom punđom na glavi objašnjava da sve moraju da se kreću po parketu onako kako ih ponese muzika. Počinje da svira, nešto milozvučno i sporo, dirke klavira zvone poput kapi kiše koje se rasprskavaju dok devojčice, jedna po jedna, kreću preko prostorije. Ali kad dođe red na nju, Vera samo nepomično stoji, razrogačenih očiju, i Nina, koja stoji iza nje, istinski je zabrinuta – da ona i Vera, prvi put u životu, možda neće sve raditi zajedno. „Hajde.“ Nina hvata Veru za ruku i njih dve igraju skupa, sve dok Nina ne oseti da napetost u Verinim prstima popušta; kad joj Nina pusti ruku, Vera nastavlja da igra, veselo i neusiljeno. Vrativši se na svoje mesto u redu, Nina je prati i, svaki

put kad se muzika promeni (jer se brzina i raspoloženje neprestano menjaju), oseća kako se preobražava u novo biće.

Kasnije, napolju, vazduh donosi miris jorgovana. Toplota sunca na njihovim pamučnim haljinicama. Sladoled u kornetu kupljen kod uličnog prodavca. Jedno kratko vreme činilo se da je i Vera srećna zbog audicije, svesna da je, kao i Nina, na kraju bila dobra. Ali sad je čudno tiha, a majčine misli su očigledno negde drugde, i Nina oseća kako se prišunjava onaj mračni noćni osećaj – tako različit od vidljive svetlosti oko njih, sunčane slobode juna, ljudi koji su napolju bez kaputa ili šešira. Pokušava da odagna taj osećaj snagom volje, razmišlja o baletskoj školi, o čoveku koji joj je na kraju prišao i podigao joj nogu, okretao je ovako i onako, razgledao joj tabane tražeći da pruža i savija prste, da bi naposletku bio zadovoljan onim što je video. Veru su takođe, za razliku od većine ostalih devojčica, s odobravanjem preglédali od glave do pete.

Kad naiđu pored veličanstvenog hotela na uglu, bašta radi, prvi put posle duge zime. „Pogledaj!“, kaže Vera, zastavši. Iz hotela izlazi žena, kroz prostrana, rotirajuća staklena vrata – jedina takva vrata u gradu – koja guraju dva muškarca strogih lica, u dugačkim kaputima.

Žena ne liči ni na jednu koju je Nina ikad videla. Na sebi ima kostim u nežnobledoju nijansi sivkastoplave, sa šeširićem nakrivljenim na glavi i kratkim belim rukavicama na rukama. Rukavice u proleće! A tek prefinjenost te sivkastoplave nijanse... Nina poznaje samo nekoliko tkanina, istih šljiva-modrih boja zimi i veselo ružnih šara leti, ništa između.

U taj mah uočava nešto krajnje neobično: žena ima drago kameenje u ušima. Dijamante, male ali tako bleštave. Nina za trenutak gotovo ostaje bez daha. Jedine naušnice koje je ikad videla jesu velike perle bez sjaja koje vise na kolutovima: biseri teškog izgleda ili staklaste gromulje tigrovog oka ili malahita. Ali ovi sićušni svetlucavi dijamanti su zapanjujući. A ona ih nosi u ušima!

Ninina mati odvraća pogled dok žena prolazi, ali Vera pita: „Ko je ona?“

„Amerikanka, pretpostavljam“, odvraća mati, pružajući Nini ruku kako bi joj pokazala da je vreme da krenu dalje. Ali mora biti da su majčino savršeno ovalno lice i tanak struk ostavili utisak na stražare – ili im je možda dosadno i žele da se razmeću. Pokretom ruke pozivaju Ninu i Veru da bi ih pustili da naprave jedan krug na vratima.

Ćute kao zalivene dok ih muškarci svečano provode naokolo. Nina na brzinu razgleda, prvi put u životu, prostrano predvorje hotela, njegov blistavi pod i debeli uzani tepih, i ogromno ogledalo u teškom pozlaćenom okviru. Nemoguće visoku tavanicu s treperavim svetlima koja sjaje naniže. Nina sad prvi put vidi takve stvari, ceo jedan drugi svet – ali sporo okretanje se nastavlja i sad su mermerni pod, raskošni tepih, zlatno ogledalo i luster već iza nje. Taj treperavi pljusak svetla – i Amerikankini dijamanti u ušnim resama, sićušni i bleštavi, kao zvezde.

Našavši se opet napolju posle završetka ture, Nina pita: „Jesi li videla uši one žene?“

Mati joj na to samo dobacuje pogled kojim je podseća da zahvali stražarima.

„Mnogo vam hvala.“ Nina i Vera izvode kniks, onako kako su ih naučili na audiciji, s jednim stopalom iza drugog, rukama podižu ivice sukanja i potom se okreću od očaravajućih vrata, tog ulaza u sasvim drugačiji svet, a Ninu tek tad pogađa spoznaja, snažna, akutna – mnogo jače nego u školi *Boljšog* – da se dogodilo nešto značajno.

Kad se vrate u dvorište, stara žena koja čisti zgradu žurno odvraća pogled. Namrštena usta žvaću semenke suncokreta. Oči šetaju naokolo dok mete. Prilazi jedinim drugim ljudima u dvorištu, mladom paru koji stanuje u istom stanu u kojem i Nina i njena majka i baka.

Majka je rekla da Nina i Vera ostanu da se igraju, da će poslati baku po njih. Međutim, Nina jednim uvom osluškuje šta govori

stara žena. Čuje kako pominje imena Verinih roditelja i onda: „Nešto mi je uvek bilo čudno u vezi s njima.“

Nina je to već ranije čula – ali ne u vezi s Verinim roditeljima, nego s drugim ljudima iz zgrade, koji takođe nisu više tu. Sašaptavanje u dvorištu, *nešto čudno*...

Vera se okreće i trči na drugi kraj dvorišta, gde se pojavila njena baka.

Došla je i Ninina baka, s maramom ovlaš privezanom ispod brade. „Dođi ovamo, Nina!“ Ali Nina nastavlja da prisluškuje. „Šta su uradili?“ pita mladi par, dok kućepaziteljka prosipa vedro prljave vode po prilazu. Na drugoj strani dvorišta, Verina baka vodi Veru unutra, ne dozvolivši joj ni da se pozdravi.

„Ninočka! Polazi!“ Bakin glas je piskav umesto topao i pomalo ljutit, kao i obično. Stara kućepaziteljka ponavlja: „Znala sam ja da s njima nešto nije kako valja.“ Nina gleda naviše, pored iskrivljenih malih balkona, do prozora sobe u kojoj živi Verina porodica. Bledi cvetovi ladoleža leluju na povetarcu. Nina se okrene i otrči pravo u naručje svoje bake, da joj se nasloni na grudi i oseti toplinu njenog tela.

Kad je devojka iz *Belera* najzad otišla, nebo je već bilo crno, a salon sumračan. Nina prođe u svojim kolicima naokolo i popali lampe, čija slabašna svetlost boje šafrana obaspe abažure i malo šta drugo. Umesto olakšanja što se postarala za sve, osećala je isti oprez, istu zebnju kao i pre petnaest dana.

Ona pritera kolica uz pisaći sto. Potom otvori gornju fioku malim ključem koji je držala u džepu. Nije više nijednom pogledala pismo otkako ga je pre dve nedelje primila. Čak i tada ga je pročitala samo jednom, na brzinu. Oduvek je donosila prenagljene odluke; to joj je bilo u prirodi. Sada je, međutim, polako razmotala otkucanu stranicu, pokušavajući da ne gleda fotografiju koja se u njoj nalazila.

Ovo pismo i priloženu fotografiju šaljem Vam posle mnogo razmišljanja. Možda ste već prepoznali moje ime u adresi pošiljaoca i setili se čak i prvog pisma koje sam Vam poslao, posle našeg kratkog susreta pre tri decenije, onda kad sam...

Začuje se škljocanje brave na ulazu, a potom zvuk otvaranja teških vrata. „Zdravo!“, oglasi se Sintija, vitka žena rodom s Kariba koja svake večeri dolazi da skuva Nini večeru i postavlja joj neprijatna pitanja vezana za njene telesne funkcije; danju je radila kao viša medicinska sestra u Masačusetskoj opštoj bolnici. Nina gurne pismo i fotografiju natrag u koverat kad joj Sintija dovikne, glasom još uvek obojenim prijateljski nadmenim naglaskom svoje rodne zemlje: „Gde ste, slađana?“ Često je zvala Ninu „slađana“. Nina je pretpostavljala da je posredi neka samo njoj razumljiva šala.

„Ovde sam, Sintija, dobro sam.“ Nina vrati koverat u fioku. Kad se samo seti da je postojalo vreme kad je mogla sve da uradi sama, bez posluge, bez brižne pomoći drugih... Sintija joj je bila neophodna već više od godinu dana; nju je poslednju viđala nakon što bi joj ova uveče pomogla da pređe iz kolica u kadu i posle opet nazad. Bila je u ranim srednjim godinama i imala je momka po imenu Bili, čiji su raspored obaveza i slobodno vreme nalagali šta će se kuvati za večeru. U večerima kad je imala da se nađe s njim, Sintija ni slučajno nije spremala ništa s crnim ili belim lukom, brokolijem ili prokeljom, da joj se vonj ne bi zadržao u kosi. Ostalim danima je pristajala da pripremi bilo koje povrće.

Nina je čula kako Sintija kači svoj kaput i odnosi kesu s namirnicama u kuhinju. Situacija je, u stvari, bila užasna. Naročito za nekog poput Nine, ko je nekad bio tako jak, a još uvek nije istinski star. Činilo se da osamdesetogodišnjaci sad provode vreme skitajući svetom, na krstarenjima i pešačkim turama. Međutim, Ninino nekada gipko, ali sada zastrašujuće kruto telo nije dozvoljavalo takve diverzije. Čak i tog popodneva, devojka iz aukcijske kuće nije mogla da se suzdrži da u jednom trenutku ne kaže: „Mora

da vam nedostaje ples“, dok je gledala u Ninine natekle zglavke. Izgledala je užasnuto, štaviše, onako kako to već biva kad se mladi ljudi sretnu s nedaćama starijih.

„Nedostaje mi, zaista“, odvrtila je tada Nina. „Svaki dan. Nedostaje mi osećaj koji me je obuzimao dok sam plesala.“

U taj mah se opet oglasi Sintija, preteći da će joj ispričati o svom danu, a njeni žustri koraci u bolničkim cipelama približavali su se radnoj sobi. Nina gurne koverat dublje u fioku. Zglavci je zaboleše dok je okretala maleni ključ u bravi. Svesna da je fotografija još uvek tu, nije se osećala ništa bolje nego pre.

Grigorij Solodin je oglas video trećeg dana novog semestra. Voleo je da bude za svojim radnim stolom pre osam, dok je u Odseku za strane jezike još uvek mirno i tiho, a sekretarice još nisu došle i otključale glavnu kancelariju. Nekih pola sata su drveni hodnici – hladni jer grejanje noću nije radilo – bivali spokojni, bez tabananja uzanim stepeništem čija su mermerna gazišta bila na sredini izlizana kao pračke. Mnogo bolje od sedenja kod kuće, u onoj nekako još uvek stranoj tišini. Ovde je Grigorij mogao na miru da pročita novine i popuši svoje cigarete a da ga pri tom koleginica Ivlin ne grdi što uništava pluća, a sekretarica Karla, upadljivo nabranog nosa, ne podseća da je pušenje sada zvanično zabranjeno na celoj teritoriji univerziteta. Potom će u pola devet doći Karla i njen pomoćnik Dejv, i pouključivati fotokopir-aparate, štampače i sve ostalo što zuji i bruji.

Grigorij posegne za svojim upaljačem, koji mu je u ruci delovao tako mali. Počelo je kao potreba za podrškom, za nečim da ga smiruje dok je Kristina bila bolesna. Sada je to bilo jedno od njegovih malobrojnih svakodnevnih zadovoljstava. A ipak, nije dopuštao sebi da odnese ovu naviku kući, previše svestan onoga što bi Kristina na to rekla i što bi mislila o tome. U svakom slučaju, nije planirao da je još dugo upražnjava (mada evo ima već dve

godine kako je počeo). Sedeći za svojim radnim stolom, on udahne utešnu aromu tog prvog dima. Na sebi je imao odelo šiveno po meri, čisto iako malčice izgužvano, s maramicom koja je optimistički virila iz džepa na grudima. Ovakvo odevanje uvrežio je pre dvadeset pet godina, u prvom semestru svojih predavanja ovde, kad je pokušavao i da pušta bradu i puši lulu – sve ne bi li izgledao makar jednu godinu stariji nego što je bio. Čak i sad, u pedesetoj, njegovo lice je imalo tek pokoju boru, a njegova kosa, toliko gusta da kao da traži da se razbaruši, ostala je tamna i puna. Visok i vitak, još uvek je posedovao nešto od svoje mladalačke vižljastosti. Ipak, koliko juče ga je pegavi student druge godine intervjuisao za univerzitetske novine, krajnje ozbiljno upitavši: „Kakav je osećaj kad uđete u 'klub četvrt veka'?“ Kao nagradu za dvadeset pet godina službe, Grigorij je dobio teško kestenjastomrko nalivpero i rukom ispisanu zahvalnicu od dekana; studentu sa stenografskim blokom i ozbiljnim pitanjem Grigorij je, s jedva приметnom iskrom u oku, odgovorio: „Zastrašujući.“

U svojoj komunikaciji sa studentskom populacijom Grigorij je često usvajao takav ton (opor, bezizražajan, s jedva приметnim i zagonetnim naglaskom) – a ipak, dopadali su im se mrtvo-ozbiljan način na koji je govorio i njegove lažno namćoraste šale i, štaviše, kao da im se dopadao i sam Grigorij. Isto tako je i on gajio simpatiju prema svojim studentima – ili mu, barem, nisu bili antipatični – i nastojao je da ne pokazuje užasnutost njihovim katkada zaprepašćujućim nedostatkom znanja i radoznalosti dok sede tamo u onim svojim kapama sa znakom *Red soksa* i čojanim jaknama s rajsferšlusom zakopčanim do guše, kao da su pripadnici neke dobrostojeće bande. U toplijim mesecima su nosili japanke, koje bi za vreme predavanja zbacili s nogu, kao da su izvaljeni na džinovskom peškiru za plažu. Bio je to samo jedan od mnogih znakova da svet srlja u propast. U međuvremenu, Grigorij je nastavio da dolazi na predavanja u svojim elegantnim odelima, zato što se još uvek ne beše odrekao ideje da je posao koji obavlja častan – i

zato što ga je morila ista briga koja je počela da ga muči dok je kao mlad asistent danonoćno učio u samoći svoje iznajmljene sobe: da će jednog dana možda greškom doći na čas sa sobnim papučama na nogama.

Sad je povukao dim iz cigarete i otvorio svoj *Glob*. Uobičajene depresivne stvari – predsednik uporno hoće da započne svoj drugi rat za dve godine. Međutim, Grigorija je iznenadio naslov u umetničkoj rubrici: „Nakit balerine Revske na aukciji.“

On izusti prigušeno „uh“. Potom navre razočaranje, užasan osećaj praznine.

Iako je prošlo mesec dana, nije prestajao da se nada – ne uistinu, ne dosad. Verovao je – ili je pokušavao da veruje – da će možda doći do nekakvog približavanja.

Umesto toga, ovo.

Dobro, a zašto bi i očekivao drugačije? Namerno je izbegavao ovo, u stvari. Zamisao ga je dve godine ključala iznutra. Ali bio je paralisano tugom i tek kad je to malo popustilo, zaključio je da može zamisliti da pokuša ponovo. Ipak, nije upalilo. Uvek će postojati ova distanca. Nikad neće prići ništa bliže.

On pokuša da pročita članak, ali ustanovi da ne razume rečenice. Srce mu je bubnjalo kao onomad kad je poslednji put video Ninu Revsku, pre dobrih deset godina, na skupu upriličenom povodom prikupljanja sredstava za *Bostonski balet*. Iz velikog foajea *Vangovog pozorišta*, posmatrao ju je dok je stajala na veličanstvenom mermernom stepeništu i izgovarala kratku, biranim rečima sročenu besedu o važnosti dobrotvora za umetnost. Glavu je držala visoko, mada donekle ukočeno, a njena još uvek tamna kosa – gotovo crna, uprkos godinama – bila je očesljana u šinjon toliko čvrst da joj je zategao bore na licu. Pored njega, na njihovom mestu u zadnjim redovima gomile, Kristina je jednu ruku ovlaš gurnula pod njegovu, dok je u drugoj držala čašu šampanjca. Izgledalo je da se Nina Revska trza dok govori; bilo je očigledno da je svaki pokret boli. Kad ju je upravnik baleta polako poveo niz veličanstveno

stepenište i potom kroz foaje, Grigorij je pomislio: Da li? Da li da joj priđem? Ali, naravno, nije se usudio. A onda ga je Kristina povela u drugom pravcu, prema najnovijoj zvezdi trupe, mladom kubanskom baletanu čuvenom po svojim skokovima.

Grigorij baci novine na radni sto. Da joj je baš toliko stalo da ga se otarasi – toliko da će se otarasiti svojih voljenih dragulja.

On odgurne stolicu i ustane. Šamar pravo u lice, eto šta je ovo. A ona me zapravo čak i ne poznaje..

Čaura njegove kancelarije više mu nije pružala utehu. Grigorij shvati da je premerava koracima i primora sebe da stane. Zatim zgrabi kaput, navuče rukavice i istrča u hodnik, siđe uzanim stepeništem i izađe iz zgrade.

Jutarnja smena u univerzitetskom bistrou bila je već u punom jeku. Mršava devojka crno ofarbane kose posluživala je za pultom kafu i ogromne đevreke, dok je naduvanom pomoćniku poslovođe, koji je zadovoljno pevao uz stereo, predugo trebalo da zagreje mleko. Nekolicina savesnih studenata zgurala se oko jednog od okruglih stolova, a u zadnjem delu prostorije trajala je prijateljska diskusija grupice gostujućih profesora. Poručivši, Grigorij je posmatrao ovaj prizor s osećanjem poraza.

Devojka za pultom vešto zatrepće dodajući mu izdašno parče moka torte. Grigorij ga uzme s podmetača od voštane hartije i smesta oseti grižu savesti; Kristina to ne bi odobrila, isto kao ni to što puši. On pomisli na nju, čega bi se sve odrekao samo da je sad ima pored sebe.

„Grigorij!“

Zoltan Romanji sedeo je za stolom pored prozora, okružen plastičnim kesama punim knjiga i papira. „Dođi, dođi!“, pozove ga, gestikulirajući, i potom se zgrbi da bi, uprkos poodmaklim godinama, velikom brzinom našvrljao nešto u svoju svesku. Već godinu dana sastavlja memoare o svom bekstvu iz Mađarske posle revolucije 1956. i kasnijem statusu ključne figure – mada u neku ruku na marginama – londonske umetničke scene.

„Srećna Nova godina, Zoltane.“

„Jesi li siguran, Grigorij?“

„Zar mi se vidi na licu?“

„Izgledaš otmeno kao i uvek – ali umorno.“

Grigorij je morao da se nasmeje; čovek dvadeset pet godina stariji od njega upravo mu je rekao da izgleda umorno – i to čovek narušenog zdravlja, koji je veći deo božićnog raspusta proveo u bolnici, oporavljajući se od nedijagnostikovanog zapaljenja pluća, i koji se prošle zime okliznuo na poledici i po drugi put slomio rame. „Diraš mi u dostojanstvo, Zoltane. Nemam prava da budem umoran. Prosto se odjutros osećam osujećeno, to je sve. Ali drago mi je što te vidim. Izgledaš mnogo bolje.“

Možda je bilo čudno što je Grigorijev najdraži kolega i prijatelj bio čitavu generaciju stariji od njega – ali više je voleo to nego suprotnu pojavu, profesore koji se u pabu druže sa svojim studentima. Zoltanovo lice izbrazdano dubokim borama, kese ispod očiju, drhtanje ruku, oblačić sede kose na temenu... ništa od toga nije odavalo čoveka kakav je Zoltan nekad nakratko bio: ponos i razočaranje literarne istočne Evrope, simbolični heroj prosvetnog Zapada, mlad, mršav pesnik disident u pozajmljenoj odeći. „I osećam se mnogo bolje“, reče on. „Obožavam ovaj deo jutra, a ti?“ Njegov neobični naglasak (tvrdi mađarski ritmovi omekšani britanskim pevušenjem) doprinosio je da zvuči skoro kao samrtnik. „Skoro da možeš osetiti sunce kako izlazi. Evo, sedi.“ On podigne nešto papira na sto, mada to nije mnogo pomoglo.

Grigorij sedne. „Ne mogu se dugo zadržati. U pola devet imam konsultacije.“

„A ja u jedan.“

„Zaista?“ Grigorij je nastojao da ne pokaže nevericu. Beše čuo govorkanja na odseku da je Zoltanov jedini predmet otkazan za ovaj semestar; prijavila su se samo dva studenta, što je nedovoljno da bi bio uvršten u raspored.

„Poezija i nadrealisti“, reče Zoltan. „Dva mlada studenta istinski zanimljivog uma. Odlučeno je da taj kurs ne ide, znaš, ali kad sam predložio klicima da ipak nastavimo da se vidamo, pristali su. Kome je potrebno zvanično priznanje? Divim se njihovom entuzijazmu.“

„Znaju šta je dobro za njih.“ Znali su da im se samo jednom u životu pruža prilika da uče s čovekom koji je lično poznao neke od pesnika o kojima je predavao i čije su usput izrečene primedbe sadržavale ne samo zrno mudrosti već neretko i pokoji zalogaj tračeva svetske klase. Zoltanovu prvu knjigu poezije prepevao je popularni britanski pesnik, kratko vreme posle njegovog dolaska u London, i tako ga nakratko pretvorio u novog *enfant terrible* Evrope – ili barem nekih njenih krugova. Zoltan je u to vreme bio pomalo kicoš, sa snenim kopcima i samouverenim osmehom; Grigorij je video fotografije u kasnije prevedenim zbirka (koje se odavno nisu doštampane). I mada Zoltan nije bio od onih što se razbacuju imenima, njegovo vlastito ime pojavilo se u nemalo memoara slikara i dramaturga, sakupljača umetničkih dela i balet-majstora, muza i zvezda pozornice. Samo rečenica tu ili odeljak tamo, ali Zoltan je očigledno ostavio svoj pečat. Suptilno podsticanje njegovog pamćenja izvlačilo je sećanja na Meri Kvant i Salvadora Dalija, i iznenađujuća, uzdasima praćena mrmljanja („Eh... Ringo... Znaš, imao je baš duge trepavice.“).

Nevolja je bila u tome što se na jednom od onih novih veb-sajtova na kojima studenti ocenjuju profesore raširio glas da su Zoltanova predavanja zahtevna i čudna, više nalik na duge razgovore, za koje studenti moraju biti besprekorno spremni. Očekivao je ne samo da su pročitali zadata dela, nego i da su razmišljali o njima, analizirali ih, čak i sanjali. Stoga su studenti upozoravali jedni druge da se klone Zoltanovih predmeta.

Grigorij se odupro iskušenju da pogleda šta njegovi vlastiti studenti kažu o njemu. U svakom slučaju, trudio se da ne zalazi na internet. Njegova najsmelija vratolomija na svetskoj mreži dogodila

se pre četiri godine, kad je prvi i jedini put kupio nešto na *Ibeju*: primerak časopisa *Helou* iz 1959. godine, s člankom o nakitu Nine Revske. Reportaža na četiri strane s fotografijama naušnica i ručnih satova, ogrlica i narukvica, dobijenih uglavnom na poklon: od obožavalaca, međunarodnih diplomata i juvelira željnih reklame. Fotografija na trećoj strani, koja je prikazivala ćilibarsku narukvicu i naušnice, potvrdila je – na svoj način – ono što je Grigorij odavno podozrevao. Čuvao je taj časopis u kancelariji, u gornjoj fioci kartotečkog ormarića rezervisanog za njegove beleške o ruskoj književnosti, iza fascikle s oznakom „Kratka proza, 19. C“.

Sad bi, međutim, nakit trebalo da bude prodat na aukciji. Toliko o dokazu. Toliko o potvrdi. Mora da je Grigorij uzdahnuo, jer ga Zoltan sa zabrinutošću u glasu upita: „Kako si, Grigorij, ali stvarno?“

„O, dobro sam, ne sekiraj se, molim te.“ Uloga ožalošćenog udovca bila je u redu godinu dana ili malo više, ali posle toga je postala zamorna. Što se tiče novosti o Nini Revskoj, nije nameravao da svom spisku nepravdi doda i današnje razočaranje. Već neko vreme je neprestano prigovaranje Karle i Dejva i njegove prijateljice Ivlin (koja ga je stalno zvala da izađu i organizovala zajedničke odlaske u bioskop i ostale kulturne diverzije) jasno kazivalo da se od Grigorija očekivalo da se ponaša kao i toliki drugi muškarci posle šest, dvanaest ili osamnaest meseci samoće – da nađe novu ženu i smiri se i prestane da stalno izgleda tako mrzovoljno. U skladu s tim, Grigorij je pre više od godinu dana prestao da nosi značku s ružičastom pantljikom dobijenu u bolnici. Posle druge godišnjice Kristinine smrti, skinuo je čak i venčani prsten. Zlatni obruč je sad ležao u plitkoj kutijici zajedno s nekoliko šnala za kravatu koje nije nikad nosio. Bilo je vreme da stisne srce i prestane da bude zamoran. „Nemam nikakvih novih boljki.“

„Kome trebaju nove boljke ako već imaš jednu ali vrednu?“ Zoltanove oči su se osmehivale, ali usta su mu bila stisnuta. „Čudno je, ponekad, čemu nas sve izlaže ovaj mušičavi svemir.“

„A ti?“, upita Grigorij.

„Hajde, jedi tu tortu“, reče Zoltan. „Grickaš je kao da je na tuđem tanjiru.“

Grigorij se osmehne. To je bilo tačno. Samo prestani, kreni dalje. Predaj se.

Predaj se. Prekini.

Grigorij shvati da klima glavom, koliko god mu se sledeća misao koja mu je pala na pamet nije dopadala.

Ali to je bio jedini način. Ako ništa drugo, možda će dokazati... šta? Da je završio s tim. Da poštuje Ninu Revsku i da ona nema potrebe da ga se boji. Da se predao.

Da, znao je šta će. Sad već mnogo vedriji, pojeo je svoje parče torte dok se Zoltan zadubio u novi napad pisanja. Zatim je Zoltan podigao pogled, a glas mu je odjednom postao ozbiljan. „Moramo da porazgovaramo – čim budeš imao malo vremena.“

Grigorij zastane. „Izvini. Mislio sam da to upravo radimo.“

Zoltan ljutito odmahne glavom i šapne: „Ne *ovde*.“

„O.“ Grigorij se osvrne naokolo, ali niko ih nije slušao. On voštanim papirom obriše mrvice torte. „Pa dobro, da te pozovem na kućni broj?“

„Ne, ne, u četiri oka.“

Grigorij slegne ramenima, potpuno zbunjen. „Dobro, onda mi javi kad. Sad bih već morao da krenem.“ On ustane i navuče rukavice, a Zoltan mu zaverenički klimne. Za susednim stolom sedela su dva gosta, koja razmeniše nekoliko reči ispod glasa i premestiše se malo dalje. Grigorij shvati da je to zbog Zoltana, da su zbog prljavih plastičnih kesa, umrljanih mada savršeno skrojjenih pantalona od gabardena i okrzane svilene kravate pomislili da je skitnica. Eto, to je Amerika, velika izjednačiteljka – u kojoj od čuvenih pesnika pomisle da su beskućnici. „Dobro, Zoltane. Vidimo se“, reče Grigorij.

„Unapred se radujem.“ Grigorij začu istinski optimizam u Zoltanovom glasu. Odlazeći, on pokuša da se priseti kad se poslednji put unapred radovao – stvarno, uistinu – bilo čemu.

Nekad je bio mlad i optimističan. Još uvek je u mislima video ranac od krutog platna s kojim je došao s Prinstona, onaj s dugačkim, tankim remenima što mu nikad nisu sasvim odgovarali i mrljama na dnu od svih onih podova, pločnika i travnjaka. Sećao se kako mu je majica vonjala posle silnih sati provedenih u autobusu i koliko je gladan bio dok je pešačio avenijom. Imao je devetnaest godina, visok i krakat, s kuštravom i ne baš čistom kosom. Beše sišao na pogrešnoj stanici bostonske podzemne železnice i stoga je morao da prepešači veću udaljenost nego što je planirao. Jedini gradovi koje je poznao bili su Pariz i Njujork, i građevine starog Bek Beja delovale su čudesno i impozantno u poređenju s njima. Međutim, njemu je bila važna samo adresa koju beše zapisao, zgrada s visokim stepeništem i ogradom od kovanog gvožđa. Velika ulazna vrata od punog rezbarenog drveta bila su pritivorena. Grigorij je duboko uzdahnuo i obrisao ruke o pantalone. Ali i dalje se preznojavao, stoga je izvukao maramicu iz džepa i obrisao čelo.

Ušavši u predvorje, izvadio je iz ranca veliki koverat od manile, držeći ga nespokojno, spreman da ga vrati u ranac ako ne zatekne nikog kod kuće. Unutra su se nalazili razni predmeti o kojima je od pre nekog vremena počeo da misli kao o „dokazima“. Potom je pronašao interfon i taster s odgovarajućim imenom. Na taj taster usmerio je svu svoju nadu.

U zabačenim uvalama svog uma još uvek je čuo njen glas na interfonu, nepoverljiv, nesiguran: „Da?“

Predstavio se na ruskom.

„Kako rekoste da se zovete?“, upitala ga je, takođe na ruskom. Zvučala je zbunjeno ali ne i ljutito.

„Grigorij Solodin. Moji roditelji su poznavali vaše susede. U Moskvi.“ To nije bilo baš sasvim tačno, ali je zvučalo dovoljno istinito. „Nadao sam se da ćemo moći da porazgovaramo o nečemu važnom.“ Imao je sjajnu ideju i dodao je: „Nakratko.“

„Sačekajte, molim vas“, odlučno je rekla.

Čekanje da ona dođe... osmatranje kroz staklenu pregradu, lupanje srca dok je motrio lift, čekajući da se njegova uzana vrata otvore, da je pokažu. Ali potom je izbila odnekud iza zavoja na stepeništu – taj izduženi vrat, dugačke tanke ruke, i bila je tu, silazeći kao da lebdi. Gledala ga je kroz staklo, učtivo upitno, njeno lice je bilo savršen oval, njena tamna, tamna kosa strogo zategnuta. One neodgovarajuće ruke, već stare iako ona takva još uvek nije bila, već nateklih zglobova, samo su malčice otvorile vrata.

„Recite, ko ste vi tačno?“, upitala je na ruskom. Izgledalo je kao da joj majušni osmeh poigrava na uglovima usana, možda zbog toga što je izgledao tako mlad i nespretn.

Tu je Grigorij uvek primoravao sebe da stane, da spreči sećanje da teče dalje. Morao je. Ostatak nije bio nimalo dobar.